

**Latviešu valodas un literatūras
3.posma olimpiāde 11.–12. klasei
2014. gada 7.martā**

1.daļa

1. uzdevums

Atbildiet uz jautājumiem par Erika Ādamsona daiļradi un personību! (12 punktu)

1.1. Nosauciet E. Ādamsona mīļāko ziedu!

1.2. Savu vienīgo romānu E. Ādamsons publicē ar pseidonīmu. Nosauciet šo romānu un pseidonīmu!

Romāns:

Pseidonīms:

1.3. 2001. gadā iznāk mūsdienu latviešu autora romāns, kurā E. Ādamsons satiekas ar Rūdolfu Blaumani. Nosauciet šo romānu un tā autoru!

Romāns:

Autors (miniet pilnu vārdu un uzvārdu):

1.4. Nosauciet trīs latviešu 20.–30. gadu novelistus, E. Ādamsona kolēģus, kas tēlojuši „smalkās kaites”!

1.5. Kādā izskatā ir nāve E. Ādamsona noveles nosaukumā?

1.6. E. Ādamsona otrā sieva ir slavena latviešu mākslinieka atraitne. Nosauciet šo mākslinieku!

1.7. Nosauciet E. Ādamsona noveli, kuras nosaukumā minēts kultūraugs (auglis/oga), un īsi raksturojiet noveles galvenā varoņa rīcību, šo kultūraugu ieraugot!

Noveles nosaukums:

Galvenā varoņa rīcības raksturojums:

2. uzdevums

Izpildiet uzdevumus, strādājot ar Gotharda Frīdriha Stendera darba fragmentu, kurā raksturota elektrisko lādiņu plūsma, to izraisītās sekas un iespējas no tām izsargāties! (3 punkti + 10 punktu)

Iekš visām lietām, gaisā tā kā zemē¹, ronās kāds apslēpts uguns, ko sveķainīgu jeb zītarisku uguni sauc [129]. Ka tāds spēks tiešam iekš dabas² ronās, vari tu pats mēģināt, kad tu sveķi³ jeb zītaru trini un tad ātri pirksti pielieci, tad tūdaļ brakšķe, tā kā malka sprakst – tumšumā arīdzan dzirksteli gaišumu redzēt var. Tapat, kad kaķam tumšā istabā spalvas preti jeb atskarbi suko, tad dzirksteles nolec [128]. Visvairak zibens us dzelzes un visadu vaŗu krīt un gaŗam to velkas. To redzot, tie dabas-pratigi jau ziņu isdomājuši zibiņam ceļu parādīt, kur viņam jāiet. Un tas us šādu vīzi notiek: Sānīs viena nama jeb pils⁴, jeb baznicas, ko no zibiņa speršanas grib sargāt, top gaŗa dzelzu stange, kas virsū asa iraid, augsti uzcelta un gaŗ sienas ar koku klambariem apstiprinata un līdz zemes stiepta, tā ka tas asais gals augstaks par to namu stāv, tas otrs gals top dziļi zemē jeb ūdenī ielaists. Kad nu pārkons gaisā ronās un zītarisgi uguņi iekarsās, tad tie jeb nespragst un garam tās dzelzu-stanges zemē laižās, jeb, kad ar spragst, to namu neaiskar, bet us tās dzelzu stangas šaujās un gaŗ tās zemē skrien [128–129]. Ta sprāģšana viena zibiņa un pārkoņa rūķšana notiek no ātras uguns isšaušanas un gaisa saspiešanas. Ta šaušana un rībešana nedara nekādu skādi [129]. Laukā būdams, paliec tai vietā un neskrieni kā traks, nedz apslēpies apakš kāda koka, nedz stāvi tuvu pie kāda zirga jeb lopa. Tāpat, mājās būdams, vidū tava istaba ir ta visdrošaka vieta. Skurstenīs un, kur dūmi uskāpj, tur neej pārkoņa laikā. Gribi tu zināt, cik tāļ tas pārkons ir, tad ņem vērā, kad zibens atspīd, un skait tūdaļ lēnam: viens, divi,

trīs, četri un tā projām, kamēr pērkons sāk dūkt un rībēt. Kad tu divdesmit esi skaitījis, tad pērkons jūdz-zemes no tev atstāv [129]. Beidzot, no pērkoņa runadams, es ikvienam to mācību dodu, ka nelabi ir pērkoņa gaisā, kad jau tuvu ir, bēgt un skriet, citadi to zibeni lēti us sev ņaut var. Tapat aridzan tad nelabi ir klona vārtīs jeb pie vaļa loga sēdēt, kur šauri vēji caurvelkās, kā zibens līdz ar tiem neievilkto. Gan Dieva roku neviens isbēgt var, bet cilvēkam tomēr vajag apdomīgam būt un, kur pienākās sargāties [130–131].

2.1. Nosauciet ierīci, kas izgudrota G. F. Stendera dzīves laikā un raksturota šajā piemērā!

2.2. Nosauciet divas šā teksta kā apgaismības laikmeta teksta iezīmes!

2.3. Nosakiet, kuros locījumos tekstā lietots vārds *uguns*, atbildi rakstiet tabulā!

Nr.	Vārdforma	Locījums
1.	<i>uguns</i>	<i>nominatīvs</i>
2.		
3.		

2.4. Nosakiet ar indeksiem norādītajām vārdformām tekstā lietoto dzimti, skaitli, locījumu!

Nr.	Vārdforma	Dzimte, skaitlis, locījums
<i>Piem.</i>	<i>zemē¹</i>	<i>sieviešu dzimte, vienskaitlis, lokatīvs</i>
1.	<i>dabas²</i>	
2.	<i>sveķi³</i>	
3.	<i>pils⁴</i>	

2.5. Norādiet, kurus vārdus *skāde, iraid* vietā lieto mūsdienu latviešu literārajā valodā!

Nr.	Vārds	Mūsdienu literārajai valodai atbilstošs sinonīms
<i>Piem.</i>	<i>ķisens</i>	<i>spilvens</i>
1.	<i>skāde</i>	
2.	<i>iraid</i>	

2.6. Nosakiet, kāds ir no teksta izrakstīto vārdformu literārais variants mūsdienu latviešu valodā! Skaidrojiet, kuri likumi to pamato!

Nr.	Vārdforma	Mūsdienu literārajai valodai atbilstošs vārdformas variants	Skaidrojums
<i>Piem.</i>	<i>stange</i>	<i>stanga</i>	<i>4. deklinācijas lietvārds ar galotni -a.</i>
1.	<i>dzirkstelu</i>		
2.	<i>kaķam</i>		
3.	<i>laižās</i>		

**Latviešu valodas un literatūras
3.posma olimpiāde 11.–12. klasei
2014. gada 7.martā**

2. daļa

3. uzdevums

Izlasiet Erika Ādamsona dzejoli „Dziesma blaktij” un izpildiet uzdevumus, analizējot tekstu! (15 punkti + 3 punkti)

Dziesma blaktij

*Cik bizonis ir baigs pārlieku!
Cik ļauns ir kaujā musketiers!
Bet tu ar asinskāru prieku
Man kodī, blakts, un zūd man miers.*

*Kā ļauna aukle naktī klusu
Ar kurpēm sarkanām labprāt,
Kad daiļai sievai blakus dusu,
Tu atnāc mani kaitināt.
Es aizdedzinu zilu sveci,
Lai labāk veiktos nodoms mans,
Un tevi, kad tu garām tecī,
Es tveru bargs kā Čingizhans.*

*Brūnsarkana kā spāņu roze
Pa raibām tapetēm, kad nakts,
Tu – apaļā kā aprikoze –
Nekad vairs nestaigāsi, blakts!*

*– Es esmu klusa, lēna, liesa, –
Blakts manā dūrē gauži raud,
– Vai moku rats vai kakla tiesa
Par palaidnībām, kungs, man draud?*

*Mēdz garšas neļķes mērcēt vīnā,
Met pienā meža zemenes, –
Bet tevi franču terpentīnā
Pirms soda nomazgāšu es.*

*Tu peldēsi pa māla krūzi
Un, tikko paies karstā nakts,
Ar sidrabotu arkebūzi
Es tevi nošaušu, ai blakts!*

3.4. Raksturojiet dzejoļa ritmu un formu!

3.5. Raksturojiet dzejolī izmantotos salīdzinājumus!

4. uzdevums

Izlasiet teksta fragmentu un izpildiet uzdevumus! (17 punktu)

1. Ienācējs, gauži pabrīnījies par istabas dīvaino iekārtu, gribēja jau doties tālāk, kad aiz kādām blaku durvīm atskanēja paklusa, bet ļoti neapmierināta balss: „Kas tur tā trokšņo?”² Askolds gan nereti bija dzirdējis:¹ viņš esot pārāk sevī noslēgts, nerunīgs,² uz mutis kritis,³ kā skolas biedri mēdz teikt, „ūdeni mutē ieņēmis”⁴, bet, ka viņš ir pārāk skaļš,⁵ to nu viņš dzirdēja pirmo reizi. 3. Gluži apmulsis viņš skatījās grīdā un ar izbailēm pamanīja ka nav noāvis galošas un ka sniegs no tām nokusdams uz grīdas nē grīdsegas turklāt kā to pustumsā varēja saskatīt uz krāšņās brūnganoranžīgās austrumnieku grīdsegas atstāja netīru ūdens palti.

(Pēc E. Ādamsona daiļrades materiāliem)

4.1. Skaidrojiet ar indeksiem norādītās pieturzīmes 2. teikumā, atbildes ierakstiet tabulā!

Pieturzīmes numurs	Skaidrojums
Piem.	Komats atdala divdabja teiciena sākumu.
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

4.2. Ievietojiet komatus 3. teikumā atbilstoši latviešu interpunkcijas prasībām, atbildi rakstiet tabulā!

Gluži apmulsis viņš skatījās grīdā un ar izbailēm pamanīja ka nav noāvis galošas un ka sniegs no tām nokusdams uz grīdas nē grīdsegas turklāt kā to pustumsā varēja saskatīt uz krāšņās brūnganoranžīgās austrumnieku grīdsegas atstāja netīru ūdens palti.

4.3. Atrodiet teksta fragmentā divus frazeoloģismus un ierakstiet tos tabulā! Izdomājiet abiem frazeoloģismiem vienu antonīmisku frazeoloģismu, kas būtu izteikts ar citiem vārdiem un iederīgs latviešu literārajā valodā!

Nr.	Frazeoloģisms	Antonīmisks frazeoloģisms
<i>Piem.</i>	<i>Nepakustināt ne pirkstu</i>	<i>Strādāt melnās miesās</i>
1.		
2.		

4.4. Sadaliet morfēmās tekstā minētās vārdformas *ienācējs, pabrīnījies, neapmierināta, pustumsā, brūnganoranžīgās*, atbildes ierakstiet tabulā!

Nr.	Vārds	Dalījums morfēmās
<i>Piem.</i>	<i>zemē</i>	<i>zem-ē</i>
1.	<i>ienācējs</i>	
2.	<i>pabrīnījies</i>	
3.	<i>neapmierināta</i>	
4.	<i>pustumsā</i>	
5.	<i>brūnganoranžīgās</i>	

Kods _____

**Latviešu valodas un literatūras
3.posma olimpiāde 11.–12. klasei
2014. gada 7.martā
3. daļa**

5. uzdevums

Uzrakstiet anekdotisko noveli (350–400 vārdu) par kādu no mūsdienu sabiedrības smalkajām kaitēm! (17 punkti + 17 punkti)

Uzmetums

